

TÜRK DÜNYASININ ORTAK MİRASI

NEVRUZ

TÜRK DÜNYASININ ORTAK MİRASI NEVRUZ

Editör: Kürşad Zorlu

Kadim Yayınları: 267

1. Baskı, 2026

ISBN: 978-625-8651-18-8

Sertifika No: 17590

Cevizlidere Mahallesi, 1245. Sokak, 8/A Çankaya/Ankara

www.kadimyayinlari.com

Basım: İhlas Gazetecilik A.Ş.

Sertifika No: 45589

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır ve Kadim Yayınlarına aittir.
Kitabın hiçbir bölümü yayıncının izni olmadan fotokopi ve bilgisayar ortamında yeniden üretilemez,
çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

TÜRK DÜNYASININ ORTAK MİRASI

NEVRUZ

Editör
Prof. Dr. Kürşad ZORLU

kodim

TAKDİM

Tarih, yalnızca akıp giden zamanın yahut geçmişte yaşanmış hadiselerin kronolojik bir dökümü değildir. Tarih; milletlerin hafızası, medeniyetlerin kök hücre ve geleceğe yön veren sarsılmaz bir pusuladır. Bizi biz yapan, bizi bir kılan ve asırlar boyunca ayakta tutan en mühim unsurlardan biri de köklerimize ve ortak kültürel değerlerimize olan güçlü aidiyetimizdir.

Adriyatik kıyılarından Çin Seddi'ne, Türkistan bozkırlarından Balkanların zümrüt yeşili dağlarına kadar uzanan o devasa gönül coğrafyamızda, yüzlerce yıldır aynı coşku ve aynı heyecanla kutladığımız Nevruz Bayramı, bu aidiyetin en müşahhas, en renkli nişanesidir. Nevruz; tabiatın kış uykusundan uyanışını, toprağın yeniden dirilişini ve baharın gelişini müjdeleyen bir takvim yaprağı olmanın çok ötesindedir. Sivaslı Âşık Ali Nebi'nin,

Dede Korkut torunları, Bayram eyler yarınları

Dost biliriz hep canları, Sultan nevrüz sefa geldin

mısralarında dile getirdiği gibi, Nevruz milletimizin zorluklar karşısındaki dirayetinin ve kardeşliğinin bayramıdır. Bizim inancımızda ve medeniyet tasavvurumuzda Nevruz; ayrılığın, gayrılığın değil; birlik ve beraberliğin, iri olmanın, diri olmanın ve her şeyden öte kardeş olmanın günüdür. Nevruz; 86 milyonun, sınırları aşan gönül ve kültür coğrafyamızın ortak şenliğidir.

Maalesef, son iki asrımız Türk dünyası ve İslam âlemi için büyük zorluklara, çilelere, asimilasyon politikalarına sahne oldu. Münevverlerimizin zindanlara atılarak, sürgünlere gönderilerek susturulmaya çalışıldığı, kadim kimliklerin, dillerin ve inanç değerlerinin yasaklandığı o "hazan mevsimini" hamdolsun hep birlikte geride bıraktık. Tek parti döneminin, Türkiye sınırları dışında "Türk var" demeyi dahi suç sayan, kendi soydaşını Boraltan Köprüsü'nde ateşe atan o karanlık ve şaşkınlık bakan zihniyetini tarihin çöplüğüne gömdük.

Bugün, merhum İsmail Gaspıralı'nın "*Dilde, fikirde, işte birlik*" diyerek yaktığı o meşale, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında devasa bir küresel güce dönüşmüştür. Türkiye olarak, Türk dünyası ile kucaklaşmayı ve her alanda iş birliğini dış politikamızın en temel gayesi olarak belirledik.

İlan ettiğimiz 2040 Türk Dünyası Vizyon Belgesi ile siyasetten ekonomiye, enerjiden Orta Koridor'un inşasına kadar her alanda kader ortaklığımızı perçinlerken; asıl kalıcı ve sarsılmaz bağın eğitim, bilim, kültür ve sanatla atılacağına da bilincindeyiz. Nitekim Cengiz Aytmatov'un eserlerini ve Oğuznameleri ortak Türk alfabesiyle basarak tarihi bir adım attık. Ortak tarih, coğrafya ve edebiyat müfredatlarımızla, Türk dünyasındaki üniversitemizin, TÜBA'nın ve Türk Akademisi'nin değerli çaba ve gayretleriyle, evlatlarımızı ortak bir tarih şuuruyla geleceğe hazırlıyoruz. İnanıyoruz ki, ilim ve fikir köprüleri sağlam kurulduğunda, siyasi ve ekonomik köprüler yıkılmaz birer abideye dönüşecektir.

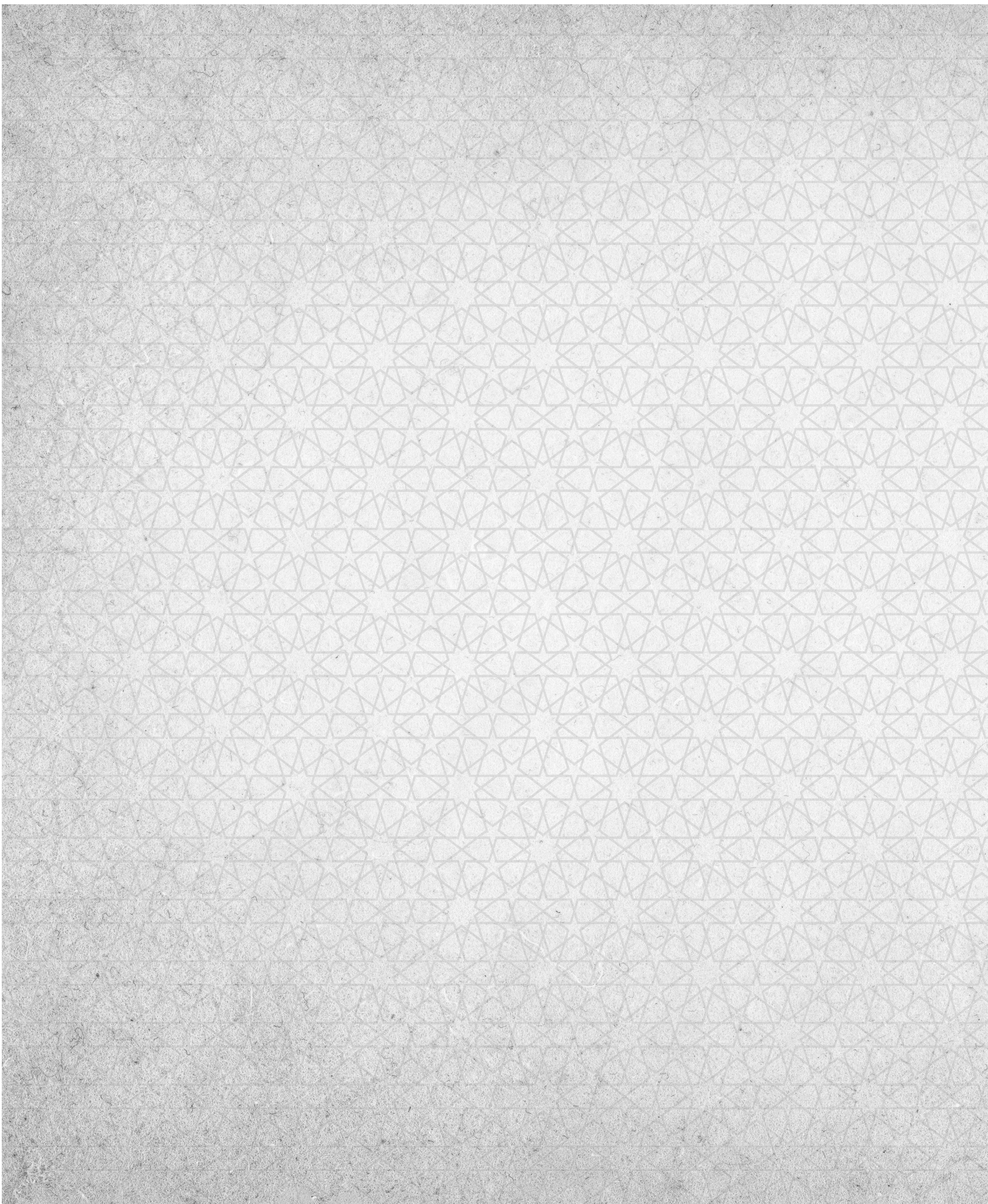
Nevruz Bayramı'nın, tıpkı 3 Ekim Türk İş Birliği Günü gibi, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında tüm Türk dünyasının "Ortak Anma ve Kutlama Günü" olarak ilan edilmesi yönündeki irademiz, işte bu ortak bilincin kurumsallaşması gayesini taşımaktadır. Zira bizler; Ahmet Yesevi'nin, Yunus Emre'nin, Mahtumkulu Firaki'nin, Ahmet Cevat'ın ve Süleyman Çolpan'ın ruhunu aynı hamurla yoğuran ve aynı ufukta buluşturan; dertleri ortak, sevinçleri ortak, idealleri ortak büyük bir ailenin mensuplarıyız. Bugün Gazze'deki mazluma ağlarken de Karabağ'da azatlık ateşini yakarken de aynı hissiyatla çarpan kalpleriz.

Elinizdeki bu kıymetli eserin, böylesine kutlu ve tarihi bir hedefe hizmet ettiğini büyük bir memnuniyetle müşahede ediyorum. Türk dünyasının dört bir yanından değerli bilim insanlarımızın katkılarıyla vücut bulan bu kitabın; kültürel hafızamızı diri tutacağına, gençlerimize ilham vereceğine, "Türkiye Yüzyılı" ve "Türk Dünyası Asrı"nın inşasında sağlam bir irfan tuğlası olacağına yürekten inanıyorum.

Eserin hazırlanmasında emeği geçen Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanlığımızı ve tüm akademisyenlerimizi tebrik ediyor, tesirinin ziyade olmasını diliyorum; baharın müjdecisi Nevruz'un tüm insanlığa, ülkemize ve Türk dünyasına barış, huzur ve refah getirmesini Rabbimden niyaz ediyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

EDİTÖRDEN

Nevruz, baharın gelişini müjdeleyen mevsimlik bir eşğin çok ötesinde, Türk milletinin tarih boyunca taşıdığı müşterek hafızanın, kültürel devamlılığın ve kardeşlik idealinin en güçlü sembollerindedir. Asırlardır Türkistan'dan Anadolu'ya, Kafkaslar'dan Balkanlar'a uzanan geniş coğrafyada aynı sevinç ve coşkuyla kutlanan bu kadim bayram, özünde bir yenilenmeyi, dirilişi ve ortak aidiyeti ifade eder. Türk dünyasının ortak mirası olan Nevruz, geçmiş ile gelecek arasında kurduğumuz kültürel köprünün en canlı unsurları arasındadır. Hunlardan Göktürklerle, Selçuklulardan Osmanlı'ya, oradan Cumhuriyet dönemine uzanan tarihsel çizgide tabiatın uyanışıyla birlikte milletimizin de kendisini yeniden hatırladığı, kökleriyle yeniden temas kurduğu anlamlı bir zaman dilimi olmuştur. Bu yönüyle Nevruz, sıradan bir takvim gününü aşan, köklü bir medeniyet bilincidir.

Bugün Nevruz'u yeniden düşünmek, onu salt folklorik bir unsur olarak görmekten çıkarıp toplumsal bütünleşmeyi güçlendiren, kültürel dayanışmayı büyüten ve Türk dünyası arasındaki manevi bağları kuvvetlendiren stratejik bir değer olarak ele almayı gerektirir. Çünkü Nevruz'un ruhu ayrılmayı reddeden birleşme, dışlamayı aşan kuşatıcılık ve sınırları kaldıran ortaklaşma üzerine kuruludur. Bu bakımdan Nevruz, hem ülkemizde millî birliğin tahkim edilmesi hem de Türk devletleri ve toplulukları arasındaki müşterek şuurun derinleştirilmesi adına son derece kıymetli bir imkân sunar. Özellikle çağımızda kültürel kodların yeniden ihyası, geçmişe saygının ötesine geçerek geleceğe dair sağlam bir vizyonun zorunluluğuna dönüşmüştür. Ulaştırmadan enerjiye, ekonomiden diplomasiye kadar pek çok alanda gelişen Türk dünyası iş birliğinin kalıcı ve güçlü bir zemine kavuşması, ancak ortak tarih ve kültür bilincinin toplumsal düzeyde kökleşmesiyle mümkündür. Nevruz ise Türk devletleri arasındaki ilişkilerin sosyal ve kültürel boyutunu besleyen en hayati kaynakların başında gelir.

Bu kadim gelenek, Türk milletinin ortak değerler etrafında kenetlenmesine imkân tanıyan kültürel bir zemin sunmakla kalmaz, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında gelişen birliktelik ruhuna da eşsiz katkılar sağlar. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde 21 Mart 2025 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Nevruz programı, bu bakımdan tarihi bir dönüm noktasıdır. Uzun yıllar boyunca hak ettiği kamusal görünürlükten mahrum kalan Nevruz, artık milletimizin birlik ve beraberliğini taçlandıran müşterek bir değer olarak tüm ihtişamıyla yeniden hatırlanmaktadır. Bu gelişme, Türkiye kadar bütün Türk dünyası açısından da büyük bir mana taşır. Nitekim bu toplantı tarihi bir müjdeye de sahne olmuş; Cumhurbaşkanımız, törende Nevruz'u Türk Dünyası'nın ortak bayramı ilan etmeye hazırladıklarının müjdesini vermiştir. İstanbul'daki kutlamalarda yankılanan bu irade, çok geçmeden Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de, Mayıs 2025'te düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Zirvesi'nde somutlaşmıştır. Cumhurbaşkanımız, zirvedeki konuşmalarında, "21 Mart Nevruz, Türk dünyasının ortak anma ve kutlama günü olacak" sözleriyle önerisini resmen sunmuş, bu teklif oybirliğiyle kabul edilmiştir. Zirvenin sonuç

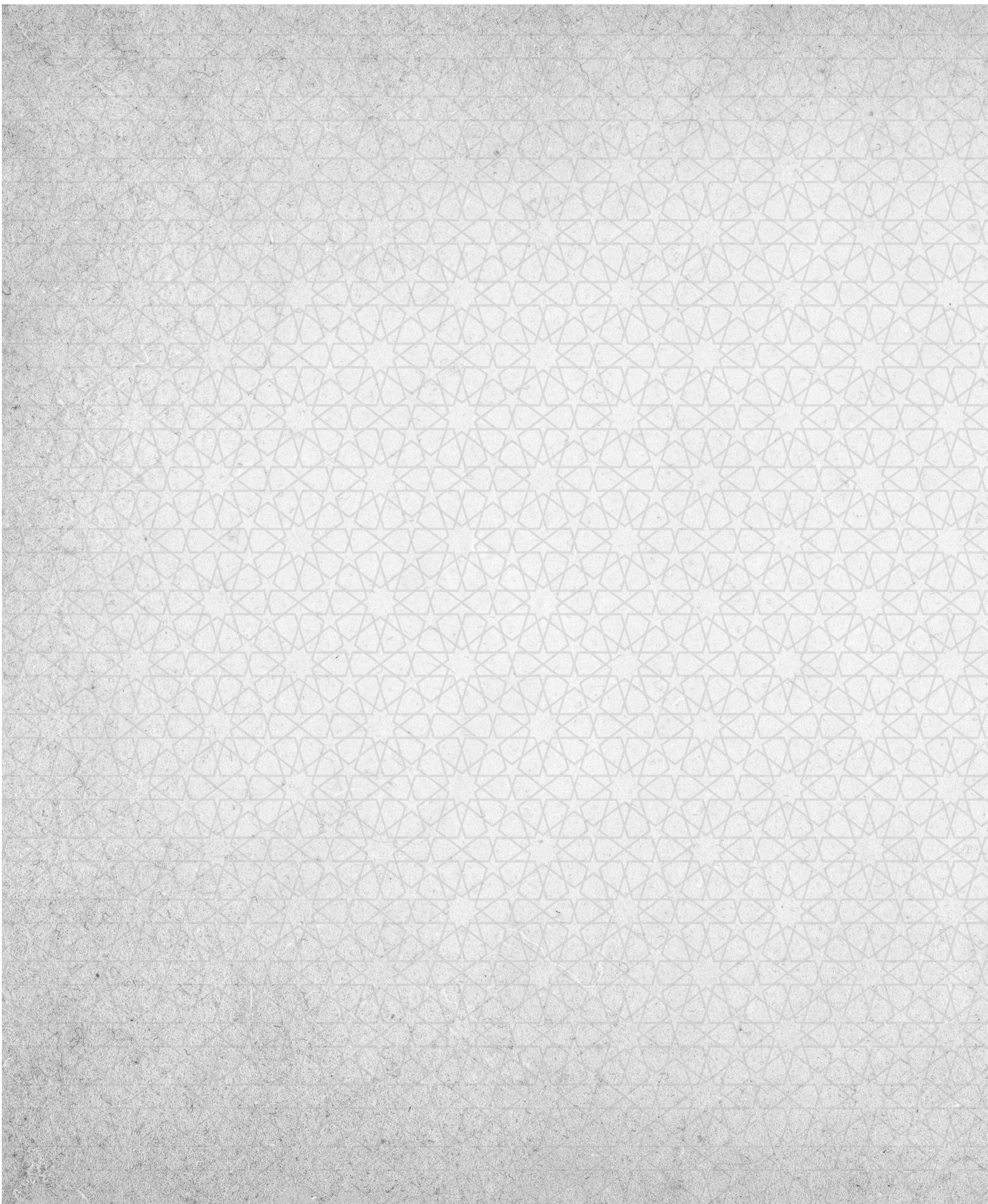
bildirgesinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın girişimi üzerine Nevruz'un TDT bünyesinde anılması ve kutlanmasına karar verildiği ifadesi yer almış; teşkilat bünyesinde kutlama etkinlikleri düzenlenmesi için sekretaryaya talimat verilmiştir. Cumhurbaşkanımızın iradesiyle Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında alınan bu karar, diplomatik bir mutabakatın çok ötesine geçerek asırlık bir kültürün uluslararası düzeyde tescillenmesi anlamına gelir. Budapeşte'de yükselen bu ortak irade, Türk dünyasının kalplerini aynı gün, aynı umut ve aynı ideal etrafında buluşturan tarihi bir dönüm noktası olarak kayda geçmiştir. Nevruz'un resmî ve kuşatıcı bir zeminde yeniden sahiplenilmesi, ortak medeniyet havzamızın kültürel damarlarını yeniden canlandırmaktadır.

Elinizdeki bu eser, bu yüksek bilinçle kaleme alınmış; Nevruz'u sınırları belli bir şenliğe indirgmeden onun tarihi, kültürel, toplumsal ve düşünsel boyutlarını derinlemesine inceleyen önemli bir kaynak olarak hazırlanmıştır. Kitapta yer alan yazılar, Nevruz'un Türk dünyasındaki farklı tezahürlerini, tarihsel kökenlerini, sembolik anlamlarını ve günümüz için taşıdığı potansiyeli çok yönlü bir perspektifle ortaya koyar. Böylece okuyucu, bir yandan Nevruz'un kadim geçmişine tanıklık ederken diğer yandan ise onun bugünkü manasını ve yarınlara ışık olan gücünü daha yakından keşfetme fırsatı bulacaktır. İnanıyorum ki, bu çalışma, Nevruz'un genç kuşaklara en doğru şekilde aktarılmasına, ortak kültür mirasımızın sıkıca sahiplenilmesine ve Türk dünyası arasındaki gönül köprülerinin sağlamlaştırılmasına müteavazi fakat son derece kıymetli bir katkı sunacaktır. Farklı ülkelerden ve araştırma alanlarından akademisyenlerin katkılarıyla şekillenen eser, Nevruz'un tarihsel, kültürel ve folklorik boyutlarını disiplinlerarası bir yaklaşımla ele almaktadır. İçerisinde yer alan 33 makale, Nevruz'un Türk toplulukları arasındaki zengin uygulamalarını ve ortak kültürel kodlarını aydınlatan ufuk açıcı bilimsel çalışmalardır. Bu kapsamda eser; Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Makedonya, Rusya Federasyonu ve Uygur Türkleri başta olmak üzere çok geniş bir coğrafyada Nevruz geleneğinin nasıl yaşatıldığını haritalandırmaktadır. Makalelerde, Nevruz'un tarihsel kökenleri, mitolojik temelleri, ritüel uygulamaları, geleneksel inanışları, kutlama biçimleri, oyunları, müzikleri ve yemek kültürü gibi pek çok unsur detaylı bir şekilde işlenmektedir. Tüm bu bulgular, Nevruz'un sıradan bir bayram olmanın ötesine geçerek ne denli çok katmanlı, köklü bir kültürel sistem olduğunu gözler önüne sermektedir.

Son olarak çalışmanın hazırlanmasındaki değerli katkılarından ötürü Prof. Dr. Sadullah Gülten'e, Prof. Dr. Fatih Ünal'a, Prof. Dr. Kemal Polat'a, Prof. Dr. Mesut Karakulak'a, Doç. Dr. Muhammed Ceyhan'a, Doç. Dr. Halil Çetin'e, Doç. Dr. Emrah Yılmaz'a, Doç. Dr. Zafer Sever'e, Dr. Halim Kılıç'a ve Dr. Harun Arslantürk'e ve eserin hayat bulmasında emeği geçen tüm araştırmacılara yürekten teşekkür ederim.

Prof. Dr. Kürşad ZORLU

Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanı
Ankara Milletvekili

İçindekiler

Takdim	1
Editörden	5

1 Bölüm

NEVRUZ'UN MİTOLOJİK KÖKENİ

Bir Ritüel Bin Mit: Nevruz... M. Öcal Oğuz	15
Türkiye ve Türk Dünyasında Nevruz Kutlamalarına Mitolojik ve Kozmolojik Kökleriyle Birlikte Genel Bir Bakış Abdullah Gündoğdu	21
Nevruzu Mitolojik Göstergeler Açısından Yeniden Okumak Derya Nacaroğlu	47
Kutsal Nevruz Ateşi ve Sembolik İmgelemi: Ritüel Pratikler, Kolektif Hafıza ve Kültürel Süreklilik Veysel Özbey	65

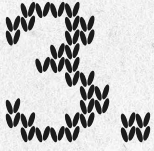

2 Bölüm

NEVRUZ'UN EDEBİ VE KÜLTÜREL HAFIZASI

Türk Lehçelerinde Nevruz Ritüellerini Yansıtan Özel Söz Varlığı: Karşılaştırmalı Bir İnceleme Jo'liboy Danabayevich Eltazarov- Rahmon Ernazarov	77
Nevruz Bayramı İle İlgili Sözlü Halk Edebiyatı Örnekleri Rohila Ruzmanova	91
Klasik Türk Edebiyatında Nevruz ve Sevgili Hilal Yiğit	109
Millî Kültür ve İnanç Sistemi İçerisinde, Alevilik-Bektaşılık Özelinde Nevruz Gıyasettin Aytas	135
Kuzey Makedonya/Kanatlar Köyünde "Sultan Nevruz" ve Nevruz Nefesleri Üzerine Satı Kumartaşlıoğlu	159

Devrin Sesli Şahitleri: Alevi ve Bektaşî İnanç Kültürleri Açısından Nevruz Makamı ve Nevruzîyeler	175
Cenk Güray	
Geleneksel Tıptan Gastronomi Turizmine: Nevruziye Macunu	189
Mehmet Kabacık	
Türk Dünyasında Nevruz'un Modern Yorumu: Milli Kimlik ve Kültürel Miras Arasındaki Uyum	195
Tulkin Sultanov- Umida Otayarova	
Türk Dünyasında Nevruz'un Sosyopolitik Gücü	205
Dilay Nakış	

Bölüm

TÜRK ASRINDA NEVRUZ

Türkiye'de İlk Resmî Nevruz Kutlamalarına Tarihsel Bir Bakış	233
Sebile Yıldız Aybak	
Cumhuriyet Döneminde Nevruz	247
Mustafa Arıkan	
Azerbaycan'da Nevruz	259
Makbule Sabziyeva	
Azərbaycan Yazılı Ədəbiyyatında Novruz Ənənələrinin Əksi	279
Orhan İsayev	
Nevruz Çarşambalarının Regional Özellikleri	299
Güllü Yoloğlu	
Nevruz Bayramı Ekseninde Türkmenistan'ın Kültürel Belleği	317
Emrah Yılmaz	
Türkmenistan'ın Milli Bahar Bayramı-Novruz	341
Maral Töre	
Türkiy-O'zbek Adabiy Manba'larida Navro'z-Yilboshi Mavzusi Va Talqini	363
Salohiy Dilorom Isomiddin-Qizi	

Kırgız Kültüründe Nevruz Amantur Caparov	379
Kırgız Türklerinin Nevruz Kutlamalarında Dinî Unsurlar Kemal Polat	407
Kırgız Halkının Nevruz Bayramı'nda Geleneksel Yemekleri Nurudin Kıdıraliyev-Nadira Turganbayeva	443
Kazak Kültüründe Nevruz: Mit, Ritüel ve Kültürel Bellek Bağlamında Geleneksel Süreklilik Halil Çetin	456
Nevruz Bayramında Kazak Halkının Dünya Görüşü, Gelenekleri ve Milli Oyunları Bağdat Yertayeva	479
Uygur Türklerinde Nevruz Kutlama Gelenekleri Alimcan İnayet	491
Geçmişten Günümüze Doğu Türkistan'da Nevruz Kutlamaları ve Uygur Türk Kültüründeki Yeri Vâris Çakan	503

Bölüm

KÜLTÜREL KARŞILAŞTIRMALAR, GÖÇ VE MİRAS

Türk ve Rus Kültürlerinde Baharın Müjdecileri: Nevruz ve Maslenitsa Muhammed Taşkesenligil	519
Türk ve Kelt Halklarında Nevruz, Beltane ve Samhain Bayramları Üzerinden Mevsimsel Döngü ve Mitolojik İzler Fidan Gasımova	533
Göçmenlik Deneyiminde Nevruz: İran'dan Türkiye'ye Göçen Türklerin Nevruz Kutlama Pratikleri ve Bu Pratiklerin Dönüşümü Zeynep Serap Tekten Kültür	561
Baharın Gelişini Müzede Kutlamak: Nevruz Bayramı Zeynep Safiye Baki Nalcıoğlu	581
Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Açısından Nevruz ve Türk Dünyası Selcan Gürçayır Teke-Dilek Türkyılmaz	597

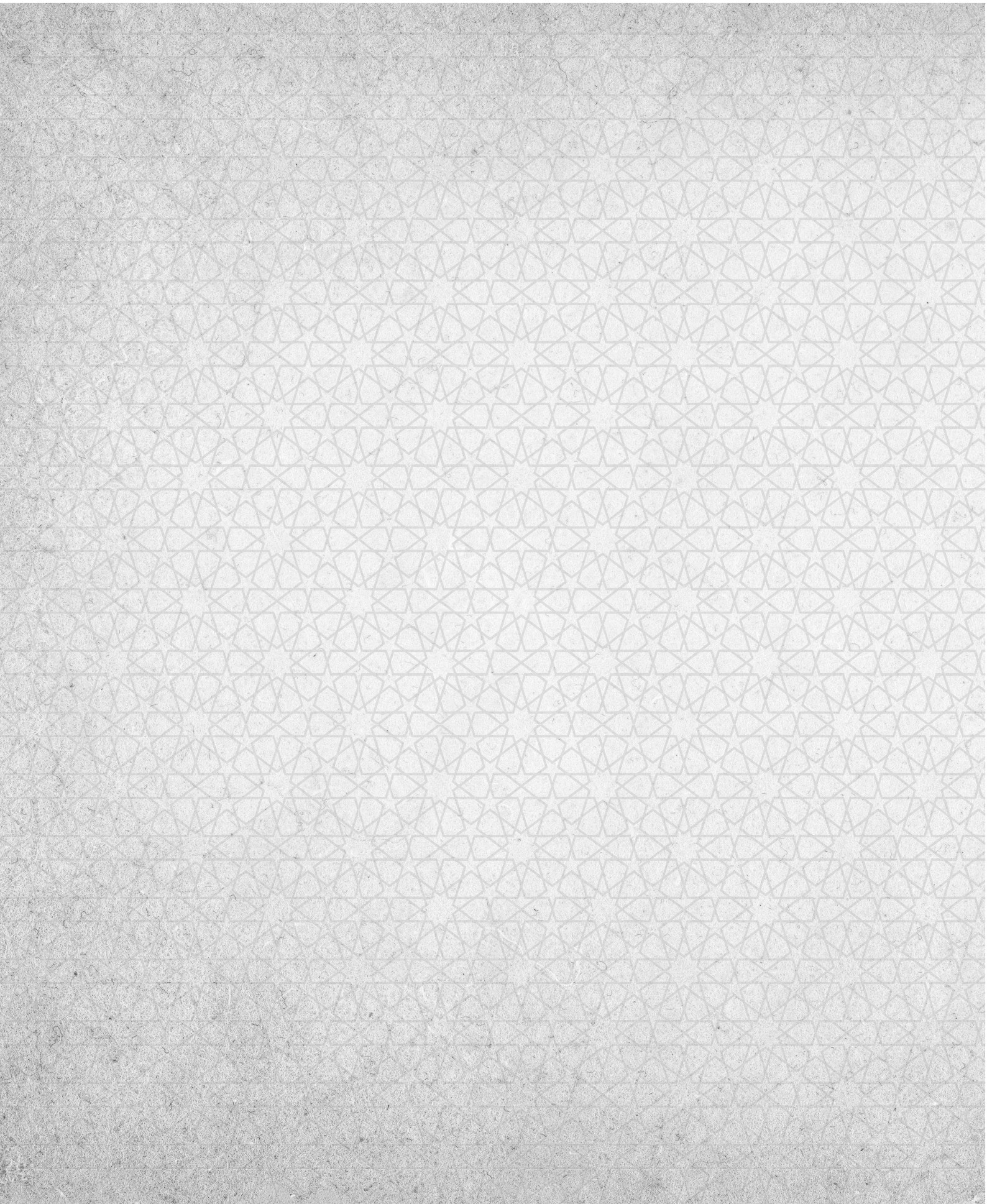
Kısaltmalar

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
E.T.	: Erişim Tarihi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
KK.	: Kaynak Kişi
MEB.	: Millî Eğitim Bakanlığı
No.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı

4. BÖLÜM

*Kültürel Karşılaştırmalar,
Göç ve Miras*

TÜRK VE RUS KÜLTÜRLERİNDE BAHARIN MÜJDECİLERİ: NEVRUZ VE MASLENİTSA

Muhammed TAŞKESENLİGİL*

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç boyunca oluşturduğu, kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Toplumların sahip oldukları değerleri, yaşam biçimlerini ve dünyayı algılama biçimlerini yansıtan kültür, her milletin kimliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Milletlerin ortak yaşam biçimini oluşturan kültürün temel öğeleri arasında gelenekler, görenekler ve inançlar yer alır. Bu unsurların toplumsal hayattaki somut yansımalarından biri ise bayramlardır. Bayramlar, her toplumda belirli günlerde ve bir takvime bağlı olarak kutlanır. Bu kutlamalar çoğu zaman doğa olaylarıyla, özellikle mevsim döngüleriyle ilişkilidir. Kışın sona erip baharın gelmesi, doğanın yeniden canlanması, gece ve gündüzün eşitlenmesi gibi olaylar, birçok kültürde yeni bir yılın başlangıcı olarak kabul edilmiş ve coşkulu şekilde kutlanmıştır. Bu kutlamalar; toplumları bir araya getiren, ortak duyguları ve değerleri pekiştiren, kültürel kimliğin ve sürekliliğin sağlanmasında kilit rol oynayan sosyal olgulardır. Bu bağlamda, Rusya'da kutlanan Maslenitsa ile Türkiye'de kutlanan Nevruz bayramları, farklı kökenlere sahip olsalar da hem kültürel hem de toplumsal yönleri bakımından birçok ortak özellik taşırlar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum/
Türkiye, m.taskesenli@atauni.edu.tr

Bu çalışmanın amacı, Türk ve Rus kültürlerinde baharın gelişini müjdeleyen iki önemli bayram olan Nevruz ve Maslenitsa'nın tarihsel kökenlerini, kültürel anlamlarını ve toplumsal işlevlerini karşılaştırmalı bir perspektifle incelemektir. Çalışma, her iki bayramın ortak motiflerini, ritüellerini ve sembolik unsurlarını ortaya koyarak farklı coğrafyalarda yaşayan toplumların doğa olaylarına karşı geliştirdikleri benzer kültürel tepkileri anlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma, kültürlerarası etkileşim ve evrensel bahar kutlama gelenekleri açısından önemli bulgular sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın bir diğer hedefi ise bu iki bayramın günümüzdeki dönüşümünü ve modern toplumda üstlendikleri rolleri değerlendirmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Türk ve Rus kültürlerinde Nevruz ve Maslenitsa bayramlarını konu alan akademik makaleler, kitaplar, tezler ve diğer yazılı kaynaklar sistematik olarak incelenmiştir. Kaynak taraması yapılırken hem Türkçe hem de Rusça kaynaklara yer verilmiş, böylece her iki kültürün kendi bakış açısından konuyu ele alan çalışmalara ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve her iki bayramın benzer ve farklı yönleri tematik olarak sınıflandırılmıştır.

Nevruz ve Maslenitsa'nın Tarihi Yönü

Türk dünyasının en köklü bahar bayramı olan Nevruz, Farsça "nev" (yeni) ve "ruz" (gün) kelimelerinin birleşmesinden oluşup "yeni gün" anlamına gelmektedir¹. Güneşin koç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşitlendiği 21 Mart tarihi, eski İran takvimine göre yılın ilk günüdür ve pek çok kültürde yılbaşı olarak kabul edilmiştir. Ancak Nevruz, bir takvim başlangıcı olmanın ötesinde, Türk kültüründe doğanın uyanışını, yeniden dirilişi, yaşama sevincini, bolluk ve bereketi simgeleyen derin anlamlar taşır². Kıldıroğlu³, Nevruz'un Türk kültüründeki asıl anlamının tabiatın canlanması olduğunu ve bir nevi yeniden dirilişin bayramı olarak görüldüğünü belirtir. Şengül⁴, Türklerin bu takvim değişikliğini "toprağın uyandığı gün" ile özdeşleştirdiklerini; "varoluş ve diriliş günü" şeklinde algılayarak Nevruz'u yaratılış felsefesi diyebileceğimiz manevî bir kimlikle donattıklarını ifade eder. Nevruz'un dini bir niteliği olmadığı, temelinde doğa olayının yani kışın bitmesi ve baharın gelmesinin bulunduğu da araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır⁵. Her ne kadar "Nevruz" Farsça kökenli olsa ve Selçuklular döneminde Türk toplulukları arasında yaygınlaşmış olsa da baharın gelişini kutlama geleneği Türkler arasında çok daha eskilere

1 Erman Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz." *Uluslararası Nevruz Sempozyumu*, Kazakistan 1999, 1.

2 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 1.

3 Mehmet Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz," *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25, 2020, s. 316.

4 Abdullah Şengül, "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları," *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* 26, 2008, s. 61.

5 Kıldıroğlu, "Geçmiş ten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 316.

dayanmaktadır. Nevruz geleneği, Yenisey-Orhun havzasından başlayarak Altaylar üzerinden Hun Türklerinin batıya yönelmesiyle Avrupa içlerine, özellikle Macaristan ve Balkanlar'a ulaşmış; 800'lü yıllardan itibaren ise Hazar'ın güneyinden Anadolu ve Mezopotamya'ya taşınarak daha geniş bir coğrafyaya yayılmıştır⁶.

Nevruz ve Maslenitsa ile ilgili bir görsel

Çin kaynaklarına göre Hunlar, yılın birinci, beşinci ve dokuzuncu aylarında olmak üzere yılda üç kez bayram düzenleyerek göğe kurban sunarlardı; bu törenlerden ilki, baharın başlangıcını simgelemekteydi⁷. Benzer şekilde Göktürklerin de beşinci ayın ikinci yarısında Tamır Irmağı kaynağında gök tanrıya ve yer-su ruhlarına kurbanlar sunarak büyük bir bayram düzenledikleri bilinmektedir⁸. Bu eski Türk bahar bayramları, İslamiyet'in kabulünden sonra da Nevruz adıyla devam etmiş, İslamiyet'i kabul eden Türk topluluklarında bu törenler, dinî öğretilerle çelişmemesi için sürgün avı, toy ve şölen gibi geleneklerin bir parçası halinde varlığını sürdürmüştür; "yeni yılın başlangıcı, yenilenme, coşku, uyanış ve diriliş" gibi anlamlarıyla günümüzde bütün Türk dünyasının ortak kültürel mirası haline gelmiştir⁹. Bu durumu Artun¹⁰ da doğrulamakta, Nevruz'un eski inançları yansıtırken yeni kültürel anlamlar kazandığını belirtmektedir.

Nevruz'a zamanla, Hz. Adem'in yaratıldığı gün, Nuh'un gemisinin karaya çıktığı gün, Hz. Ali'nin doğum günü ve halife olduğu gün gibi İslami kimlikler de kazandırılmıştır¹¹. Toprağın kış mevsiminde yattığı ölüm uykusundan uyanışı ve ilkbaharla birlikte canlanması ise, Türk destanlarında Ergenekon motifiyle

6 Abdullah Şengül, "Türk Kültüründe Nevruz: Mete Han'dan Atatürk'e.", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, No. 3, 2006, s. 162.

7 Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 318-319.

8 Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 320.

9 Şengül, "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları.", s. 61-62.

10 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 3.

11 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 3; Şengül, "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları.", s. 61-62.

sembolleşmiş; bu nedenle Nevruz kutlamaları zaman zaman “Ergenekon Bayramı” olarak da anılmıştır. Bu isim tarih boyunca farklı Türk boyları arasında canlılığını korumaya çalışmış, aynı zamanda milletin destanların gücüyle birbirlerine olan güven bağını güçlendirmiştir.

Bugün Adriyatik'ten Çin Seddi'ne uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan Türk halkları, Nevruz'u ortak bir kültürel miras olarak coşkuyla kutlamaya devam etmektedir¹². Ancak dikkat çekici bir nokta, Nevruz adının tüm Türk topluluklarında aynı şekilde kullanılmamasıdır. Türkler'in en eski bayramlarından biri olarak bilinen Nevruz, kültürel etkileşim süreci içinde farklı topluluklarda farklı anlamlar yüklenmiş, değişik adlarla anılarak çeşitli biçimlerde kutlanmıştır¹³. Kuzey Türkleri ve Hristiyan Gagauzlar “Nevruz” adını bilmemekte, bu bayramı farklı isimlerle anmaktadırlar: Gagauzlarda “Baba Marta” veya “İlkyaz Yortusu”, Kazaklarda “Ulıstın Ulı Künü” (Ulusun Büyük Günü), Çuvaşlarda “Nartukan” veya “Nuris”, Yakutlarda ise “Isıah” gibi¹⁴. Bu çeşitlilik, aynı kültürel olgunun farklı coğrafyalarda farklı isimlerle yaşatıldığını göstermektedir.

Slav kültür coğrafyasında kutlanan Maslenitsa bayramı da benzer şekilde kışın bitişini ve baharın gelişini müjdeleyen köklü bir geleneğe sahiptir. Maslenitsa, günümüze ulaşan en eski Rus bayramlarından biridir ve kökeni Hristiyanlık öncesi dönemlere kadar uzanır¹⁵. Ryabkov¹⁶, Maslenitsa'nın Rusların Hristiyanlığı kabulünden önce de var olduğunu¹⁷ ve halk arasında en sevilen bayramlardan biri olarak görüldüğünü belirtir. Maslenitsa, Rus halkının en renkli ve coşkulu bayramıdır; halk arasında Maslenitsa'ya “geniş” ve “şerefli” denilmektedir, çünkü halk bu bayramı büyük bir şevkle kutlamaktadır¹⁸.

Kelime kökeni olarak Rusça *maslo* (yağ, tereyağı) kelimesinden türeyen Maslenitsa, “Yağlı Hafta” olarak da bilinir¹⁹. Maslenitsa adının bu şekilde anılmasının nedeni, Paskalya öncesi Büyük Perhiz'den önceki son hafta olması ve bu hafta boyunca et tüketimi yasakken süt, peynir, tereyağı gibi ürünlerin ve bunlarla yapılan yiyeceklerin bolca tüketilmesidir. Hafta boyunca şölenler düzenlenir, insanlar birbirlerine çeşitli ikramlarda bulunur; BUGÜNlerde bolca yenilip içilir, ancak en çok tüketilen yiyecek sıcak ve kızarmış *blinidir* (krep)²⁰.

12 Kıldıroğlu, “Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.”, s. 316.

13 Şengül, “Türk Kültüründe Nevruz: Mete Han'dan Atatürk'e.”, s. 162.

14 Kıldıroğlu, “Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.”, s. 317.

15 Mehtap Suiçer ve Tuğba Gökbayır, “Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri: Maslenitsa ve Nevruz,” *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects* 8, No. 2, 2024, s. 378.

16 V. M. Ryabkov, “Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti,” Publishing House “Sreda”, 2020, s. 64.

17 Knyaz VladDmir'in Hristiyanlığı resmî din olarak kabul etmesinden önce Rus halkı Pagan inancına bağlıydı.

18 Ryabkov, “Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.”, s. 63.

19 Suiçer ve Gökbayır, “Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri.”, s. 378.

20 Ryabkov, “Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.”, s. 63.

Bir başka çalışmaya göre ise Maslenitsa sözcüğünün kökü, Rusçada *maslo* (yağ) sözcüğünden gelmekte ve bu bayrama “Yağlı Bayram” adı verilmektedir. Bu ismin verilmesinin sebebi, hem yağın bolluk ve bereketin sembolü olarak kutsal sayılması hem de kutlama boyunca yağ, süt, peynir, kaymak gibi ürünlerin ve bunlarla yapılan yiyeceklerin bolca tüketilmesidir²¹.

Rusya’da çok eski dönemlerden beri varlığını sürdüren bu bayramın sembolü, güneşe benzetilen yuvarlak ve sarı *blini*’lerdir. Kış mevsiminin sona erip güneşin yüzünü göstermesiyle birlikte her şey yeniden canlanır ve adeta dirilir²². Maslenitsa’nın kutlanma amacı da tam olarak budur; yani kışın uğurlanması ve baharın gelişinin kutlanmasıdır. Rukovişnikov²³ *blini*’nin Ruslar arasında çok eski zamanlardan beri bilindiğini ve güneşin sembolü olarak kabul edildiğini vurgular. İnanışa göre insanlar, bu krepleri yiyerek güneşin sıcaklığından ve gücünden bir parça aldıklarına inanırlardı.

Başlangıçta, bahar ekinoksu (gece-gündüz eşitliği) etrafında kutlanan, Komoditsa adıyla bilinen ve bir pagan bahar bayramı olan Maslenitsa, Rusların Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra kilise tarafından pagan izlerini silmek amacıyla yeniden yorumlanarak Büyük Perhiz’e hazırlık haftası olarak takvime dahil edilmiştir²⁴. Ancak pagan dönemden kalma birçok ritüel ve eğlence, bayramın özünde yaşatılmaya devam etmiştir.

Maslenitsa haftasında her bir günün ayrı bir adı ve ritüeli vardır: Pazartesi “Karşılama” (Vstreça), Salı “Oyun Oynama” (Zaigrişi), Çarşamba “Ziyafet Günü” (Lakomka), Perşembe “Geniş Perşembe” (Şirokiy Çetverg), Cuma “Kaynana Akşamları” (Teşçini Veçerki), Cumartesi “Görümce Oturmaları” (Zolovkini Posidelki) ve Pazar “Af Günü” (Proşçeny Den) olarak isimlendirilir ve hafta sonuna doğru eğlenceler doruğa ulaşır²⁵.

Maslenitsa ile ilgili çalışmaların historiografisi üç döneme ayrılır: 19. yüzyıl, 20. yüzyıl ve 21. yüzyıl araştırmaları²⁶. On dokuzuncu yüzyılda Zabılın, Miller, Saharov, Kostomarov gibi ünlü tarihçiler ve etnograflar, Maslenitsa’nın yapısını, organizasyonunu ve kutlama biçimlerini detaylı olarak incelemişlerdir²⁷. Bu araştırmalar, Maslenitsa’nın yalnızca bir eğlence olmadığını, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın ve kültürel kimliğin pekiştirildiği önemli bir sosyal

21 Semra Alyılmaz, “Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki,” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, No. 7, 2009, s. 30; Muhammed Taşkesenligil, “Gelenekler Bağlamında Rus Kültüründe Bayramlar,” *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü*, Ed. R. Şakar, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 193.

22 T. G. Rezvantseva, *Russkiye natsionalniye prazdniki*. İrkutsk: İzdatelstva BGUEP, 2014, s. 13.

23 Y. S. Rukovişnikov, “Maslenitsa i ee znaçenie v sovremennoy prazdničnoy kulture sibiryakov (na primere Krasnoyarskogo kraya),” *Kultura i Tsivilizatsiya* 7, No. 6, 2017, s. 300.

24 Suiçer ve Gökbayır, “Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri.”, s. 378-379.

25 Suiçer ve Gökbayır, “Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri.”, s. 381-382.

26 Ryabkov, “Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.”, s. 63.

27 Ryabkov, “Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.”, s. 64-65.

kurum olduğunu ortaya koymuştur. Maslenitsa, yıllık döngünün önemli bir halkasını oluşturur ve Belov'un belirttiği üzere, tıpkı Kutsal Günler gibi toplumsal ve ailesel nitelikte dramatize edilmiş törenlerin sağlam zincirinin bir parçasıdır²⁸. Rukovişnikov²⁹, yirmi birinci yüzyılda bile Maslenitsa'nın Rusya'nın farklı bölgelerinde, büyük bir coşkuyla kutlanmaya devam ettiğini belirtmektedir.

Nevruz ve Maslenitsa Arasındaki Benzerlikler

Her iki bayram, farklı coğrafyalarda ve farklı kültürel yapılarda ortaya çıkmış olsalar da özlerinde doğanın döngüsüne duyulan saygıyı ve baharın gelişine eşlik eden yenilenme duygusunu yansıtır. Nevruz'da ateş üzerinden atlanarak yapılan arınma ritüeli, Maslenitsa'da kış temsil eden saman kuklanın yakılarak kışın uğurlanması ritüeliyle sembolik bir paralellik gösterir. Ateş, her iki kültürde de temizleyici, arındırıcı, hastalıkları ve kötülükleri uzaklaştırıcı bir güce sahip olarak görülür. Artun³⁰, ateşin evreni canlandıran güneşin yeryüzündeki bir yansıması olarak kabul edildiğini ve Nevruz ateşinin ritüelin başlangıcında önemli bir rol oynadığını vurgular. Benzer şekilde Rukovişnikov³¹ Maslenitsa'da ateşlerin sabahın erken saatlerinden itibaren hazırlandığını ve mümkün olduğunca yüksek tutulduğunu, böylece herkesin bu ateşi görebilmesinin sağlandığını belirtir. Maslenitsa'da ateş yakma geleneği o kadar önemliydi ki, kimi zaman saman demetleri iple bağlanır, ateşe verilerek at üzerinde tüm köy boyunca dolaştırılırdı.

Nevruz ve Maslenitsa'da Ateş Kültü

Su kültü de her iki gelenekte önemli bir yer tutar. Nevruz'da sabah erkenden tüm su kaplarındaki suların yenilenmesi, taze su içilmesi, ev hayvanlarına su verilmesi ve insanların birbirlerinin üzerine su serpmesi gibi uygulamalar, suyun arındırıcı

28 Ryabkov, "Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.", s. 63.

29 Rukovişnikov, "Maslenitsa i ee znaçenie v sovremennoy prazdničnoy kulture sibiryakov.", s. 301.

30 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 2-3.

31 Rukovişnikov, "Maslenitsa i ee znaçenie v sovremennoy prazdničnoy kulture sibiryakov.", s. 300.

ve şifa verici gücüne olan inancı yansıtır³². Su kültü, eski Türk inanç sisteminde önemli bir yere sahiptir ve tüm pınarların, dere, ırmak, göl ve denizlerin kendi iyi ruhlarının olduğuna inanılır. Benzer şekilde, Rus kültüründe de su, arınma ve temizlenme ritüellerinde merkezi bir rol üstlenir³³.

Bolluk ve bereket teması ise sofralarda kendini gösterir. Nevruz'da kurulan ve üzerinde "s" harfiyle başlayan yedi çeşit yiyeceğin bulunduğu "Nevruz Sofrası"³⁴ ile Maslenitsa haftası boyunca her gün pişirilen ve güneşi simgeleyen "blini" krepleri bolluk ve bereketin somut ifadesi niteliğindedir. Her iki bayramda yapılan kutlamalar toplumsal birliği, dayanışmayı, dargınların barışmasını ve ihtiyaç sahiplerine yardımcı teşvik eden önemli sosyal işlevlere sahiptir. Nevruz kutlamalarının en belirgin özelliği, yardımlaşma, sevgi ve şefkatin ön plana çıktığı bir bayram olmasıdır; bayram öncesinde fakir, hasta ve zor durumda olan kişilere para ve giyecek yardımı yapılır. Maslenitsa'da da benzer şekilde, kutlamaların son günü olan pazar günü "Af Günü" olarak adlandırılır ve bugün insanlar birbirlerinden af dilerler, kırgınlıklar unutulur ve toplumsal barış yeniden sağlanır. Maslenitsa kutlamaları pazar akşamı sona erer ve o akşam insanlar birbirlerini ziyaret eder, Büyük Perhiz öncesinde "temizlenmek" için kiliseye gidip af dilerler.

Her iki bayramın kökeni, tek tanrılı dinlerin kabulünden çok önceki pagan dönemlere, doğa kültlerine ve güneş takvimine dayanmaktadır. Alyılmaz³⁵, Maslenitsa'nın temelinde Rusların Hristiyanlık öncesinde doğayla (kışın uğurlanışı ve baharın gelişile ilgili) yaşayış ve inanışlarının yattığını ve Hristiyanlıkla gerçekte hiçbir ilgisinin bulunmadığını belirtir. Ryabkov³⁶, Maslenitsa'nın Rusların Hristiyanlığı kabulünden önce de var olduğunu ve halk bayramı olarak kutlandığını vurgular. Benzer şekilde, Nevruz'un da dini bir niteliği olmadığı, temelinde kışın bitmesi ve baharın gelmesi gibi bir tabiat olayının bulunduğu araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır³⁷. Bu pagan köken, her iki bayramın da merkezine güneşi ve ateşi yerleştirmelerinde açıkça görülür.

Rus kültüründe köklü bir geçmişe sahip olan *blini*ler (krep), çok eski zamanlardan beri bilinmekte olup güneşin bir sembolü olarak kabul edilmektedir. İnanışa göre bu krepleri yiyen insanlar, güneşin sıcaklığından ve gücünden pay almakla özdeşleştirilir. Nevruz ise zaten güneşin koç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşitlendiği bir ekinoks olayıdır ve doğanın uyanışını simgeler³⁸.

32 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 5.

33 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 5.

34 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 4.

35 Alyılmaz, "Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki.", s. 31.

36 Ryabkov, "Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti.", s. 63.

37 Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 316.

38 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 1.

Bayram hazırlıkları ve ritüelleri de önemli benzerlikler içerir. Her iki bayramdan önce kapsamlı bir temizlik ve yenilenme süreci yaşanır. Maslenitsa öncesinde evler, bahçeler, cadde ve sokaklar baştan aşağı temizlenir, eski veya gereksiz eşyalar atılır, evlerin içleri ve dışları badanalanıp boyanır³⁹. Bu, yeni yıla ve yeni mevsime temiz ve arınmış bir başlangıç yapma amacı taşır. Benzer şekilde, Nevruz'da da bayram öncesi evlerde ve çevrede genel bir temizlik yapılır, insanlar yeni elbiseler giyerler. Bir diğer önemli ortak nokta ise, atalara saygının bir göstergesi olarak bayramdan önce mezarlıkların ziyaret edilmesidir. Hem Maslenitsa hem de Nevruz geleneklerinde, bayram coşkusuna başlamadan önce ahirete intikal etmiş aile büyüklerinin mezarları ziyaret edilir, mezarların bakımları yapılır ve onlar için dualar edilir⁴⁰. Ancak ülkemizde Nevruz bayramı, halk arasında yeterli ölçüde benimsenmediğinden böyle bir hazırlıktan bahsetmek pek mümkün değildir.

Her iki toplumda da yağ, bolluk ve bereketin önemli bir sembolü olarak kabul edilir. Bu bayramlarda yağ, vazgeçilmez bir malzeme olarak kullanılır; akıtmalar, ekmekler ve börekler bu yağlarla hazırlanarak en lezzetli halleriyle sunulur⁴¹. Aynı şekilde, Şakar⁴² Maslenitsa'da ateşin üzerinden atlama geleneğinin, Türk kültüründeki Nevruz uygulamalarıyla dikkat çekici benzerlikler taşıdığını vurgular. Türklerde İslamiyet öncesi dönemde ateşten atlamanın kötülüklerden arınma ve hastalıklardan korunma amacı taşıdığı, Maslenitsa'da ise bu eylemin uğur ve arınma sembolü olarak görüldüğü ifade edilmektedir.

Kıldıroğlu'nun da belirttiği gibi, Rusların Maslenitsa bayramı ile Türklerin Nevruz'u arasında gözlemlenen benzerlikler, bu iki kültürün tarihsel süreçte etkileşimde bulunmuş olabileceğine veya evrensel bir doğa olayına karşı benzer kültürel tepkiler geliştirmiş olabileceğine işaret etmektedir. Her iki bayram da kışın bitişini ve baharın gelişini simgeler, doğanın yeniden canlanışını kutlar ve toplumsal birlik ile kültürel kimliğin sürekliliğini sağlar⁴³. Bu nedenle Nevruz ve Maslenitsa, yalnızca mevsimsel bayramlar olmanın ötesinde, Türk ve Rus toplumlarının kültürel hafızasını, yaşam felsefesini ve kolektif ruhunu yansıtan, geçmişten günümüze taşınan canlı miraslardır.

39 Alyılmaz, "Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki.", s. 31.

40 Alyılmaz, "Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki.", s. 32; Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 4.

41 Reşat Şakar, "Rus Kültüründe Maslenitsa Bayramı ve Türk Kültüründeki Nevruz Bayramı ile Benzerlikleri ve Farklılıkları Üzerine Bir Değerlendirme.", *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü*, ed. R. Şakar, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020, s. 221

42 Şakar, "Rus Kültüründe Maslenitsa Bayramı ve Türk Kültüründeki Nevruz Bayramı ile Benzerlikleri.", s. 221-222.

43 Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 318.

Nevruz ve Maslenitsa Arasındaki Farklılıklar

Nevruz ve Maslenitsa, pek çok ortak motife sahip olsalar da bu iki bayramı birbirinden ayıran bazı farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar, bayramların ait olduğu kültürel coğrafyanın, inanç sistemlerinin ve tarihsel gelişim süreçlerinin bir sonucudur. Bu farklılıkların başında, bayramların kutlandığı tarihler ve bu tarihlerin belirlenme yöntemi gelir. Nevruz, güneşin hareketlerine göre belirlenen bir takvime dayanır ve her yıl sabit bir tarihte, gece ile gündüzün eşitlendiği 21 Mart'ta kutlanır⁴⁴. Böylece, Nevruz'un doğrudan astronomik bir olaya, yani bahar ekinoksuna bağlı olması, seküler ve evrensel bir doğa bayramı kimliğini güçlendirir. Buna karşılık Maslenitsa, Ortodoks Hristiyanlık takvimine entegre edilmiş tarihi her yıl değişen bir bayramdır. Kutlama tarihi, her yıl değişen Paskalya'ya göre belirlenir ve Paskalya'dan yedi hafta önce kutlanır. Bu durum, Maslenitsa'nın pagan kökenine rağmen, zamanla dini bir çerçeveye içine alındığını ve Büyük Perhize (Velikiy Post) hazırlık işlevi gördüğünü göstermektedir. Dini bağlamdaki bu ayrım, bayramların yapısını ve içeriğini de derinden etkilemiştir.

Nevruz, temelinde herhangi bir dinin dogmalarını barındırmayan, tamamen doğanın canlanışına odaklı bir kutlamadır⁴⁵. İslamiyet sonrası dönemde Nevruz'a Hz. Ali'nin doğumu gibi İslami kimlikler atfedilmiş olsa da bu durum bayramın özündeki geleneksel yapıyı değiştirmemiştir⁴⁶. Maslenitsa ise, Hristiyanlığın kabulünden sonra kilise tarafından pagan izlerini ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yorumlanmış ve Büyük Perhiz öncesi bir hazırlık ve af dileme haftasına dönüştürülmüştür⁴⁷. Bu nedenle Maslenitsa haftası boyunca et tüketimi yasaktır, ancak süt ürünleri, peynir ve tereyağı serbesttir. Nevruz'da ise kutlamalara yönelik herhangi bir yiyecek yasağı bulunmamaktadır. Maslenitsa'nın son gününün "Af Günü" (Proşçeny Den) olarak adlandırılması ve insanların birbirlerinden af dileyerek Büyük Perhize ruhen arınmış olarak girme çabası, bayramın Hristiyanlık içindeki arınma ve af dileme temasıyla ne denli bütünleştiğini göstermektedir.

Bayramların süresi ve uygulama biçimleri de farklılık göstermektedir. Nevruz bayramı 21 Mart günü kutlanırken, Maslenitsa bir hafta boyunca süren ve her gününün ayrı bir adı, teması ve özel ritüeli bulunan bir festivaldir. Pazartesi 'Karşılama' (Vstreça), Salı 'Oyun Oynama' (Zaigrişi), Çarşamba 'Ziyafet Günü' (Lakomka) gibi adlandırmalar, haftanın belirli bir toplumsal ve ritüel düzene göre şekillendiğini göstermektedir. Bu yapı, Maslenitsa'yı sadece bir kutlama olmaktan çıkarıp, bir hafta süren bir karnavala dönüştürmektedir. Nevruz'da ise kutlamalar daha çok tek bir günün coşkusu etrafında şekillenir ve bu türden yapılandırılmış bir haftalık program bulunmamaktadır.

44 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 3.

45 Kıldıroğlu, "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz.", s. 316.

46 Şengül, "Türk Kültüründe Nevruz: Mete Handan Atatürk'e.", s. 63.

47 Suiçer ve Gökbayır, "Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri.", s. 378.

Sembolik unsurlar ve temel ritüeller açısından da belirgin farklılıklar görülmektedir. Nevruz'un en güçlü sembolü, yeniden doğuşu simgeleyen buğday çimi, yani "Semeni"dir. Bu, doğanın doğrudan kendisinin, yani toprağın ve bitkinin uyanışının merkezde olduğunu gösterir. Maslenitsa'nın merkezinde ise kışın kendisini sembolize eden ve bayramın sonunda yakılan saman ve bezden yapılmış kadın kuklası yer alır⁴⁸. Bu kuklanın yakılması, kışın ve onunla ilişkili tüm olumsuzlukların (karanlık, soğuk, ölüm) sembolik olarak yok edilmesi anlamına gelir. Ateş her iki gelenekte de arınma amacıyla kullanılsa da Nevruz'da ateşin üzerinden atlanarak kişisel bir arınma hedeflenirken, Maslenitsa'da ateş, kolektif olarak kışın kendisini yok etme işlevi görür. Bu kukla yakma ritüeli, Maslenitsa'yı Nevruz'dan ayıran en önemli özelliktir.

Semeni ve Maslenitsa kuklası

Yiyecek kültürü ve sofrasymbolizmi de farklılıklar gösterir. Nevruz sofrası, genellikle "S" harfiyle başlayan yedi farklı nesnenin (sikke, sarımsak, sumak, sirke, iğde (sencid), elma (sib), sebze) konulduğu ritüelle sembolleşir ve her bir nesne sağlık, zenginlik, bereket gibi farklı bir dileği temsil eder⁴⁹. Maslenitsa'da ise sofrasymbolizminin neredeyse tek hâkimi, güneşi simgeleyen *blini*'dir. Hafta boyunca neredeyse her öğün tüketilen *blini*, bayramın kendisiyle o kadar özdeşleşmiştir ki, bayrama "Pankkek Haftası" da denir. Nevruz sofrası daha sembolik ve çeşitli nesnelere zenginleşirken, Maslenitsa sofrası tek bir yiyeceğin (*blini*) etrafında şekillenen daha odaklı bir yapıya sahiptir.

Son olarak, bayramların sosyal işlevlerindeki vurgu farkları da dikkat çekicidir. Maslenitsa, özellikle gençler ve yeni evliler için önemli bir sosyalleşme ve eş bulma alanı olarak işlev görür. Haftanın ikinci günü olan 'Oyun Oynama' (Zaigrişi) gününde bekâr erkeklerin evlenecekleri kızları aradığı, çarşamba günü damatların kayınvalidelerini ziyaret ettiği ritüeller, bayramın aile ve evlilik kurumlarıyla olan güçlü bağını gösterir. Nevruz'da bu türden doğrudan evliliğe veya eş bulmaya yönelik yapılandırılmış ritüeller bulunmaz; kutlamalar daha

48 Alyılmaz, "Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki.", s. 35.

49 Artun, "Türk Halk Kültüründe Nevruz.", s. 4.

genel bir toplumsal coşku ve bir araya gelme çerçevesinde kalır. Bu farklılıklar, Nevruz ve Maslenitsa'nın ortak bir bahar kutlama ruhundan doğmalarına rağmen, zamanla kendi kültürel dinamikleri, inanç sistemleri ve toplumsal ihtiyaçları doğrultusunda nasıl özgün kimlikler kazandıklarını göstermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türk ve Rus kültürlerinde baharın gelişini müjdeleyen Nevruz ve Maslenitsa bayramları, farklı coğrafyalarda ve tarihsel süreçlerde şekillenmiş olmalarına rağmen, özlerinde evrensel bir temayı, yani doğanın döngüsüne duyulan saygıyı ve kışın ardından gelen canlanmanın coşkusunu paylaşmaktadır. Bu çalışma, her iki bayramın kökenlerini, ritüellerini ve sembolik anlamlarını karşılaştırmalı bir perspektifle inceleyerek, bu iki zengin kültürel mirasın benzerliklerini, farklılıklarını ve özgün yönlerini ortaya koymuştur.

Araştırmanın bulguları, Nevruz ve Maslenitsa'nın en temel ortak noktasının, pagan dönemlere uzanan kökleri ve doğa kültleriyle olan derin bağlarını göstermektedir. Her iki bayram da kışın sona erişini ve baharın başlangıcını kutlama amacı taşımaktadır. Bu ortak amaç, ateş ve su gibi evrensel arınma sembollerinin her iki gelenekte de merkezî bir rol oynamasına neden olmuştur. Nevruz'da ateş üzerinden atlanarak kötülüklerden arınmaya inanılması ile Maslenitsa'da kışı temsil eden kuklanın yakılarak kışın uğurlanması, ateşin arındırıcı ve dönüştürücü gücüne atfedilen ortak inancın bir yansımasıdır. Benzer şekilde, bolluk ve bereket teması, Nevruz sofrası ve Maslenitsa'nın *blini* krepleri gibi unsurlar da somutlaşmaktadır. Toplumsal dayanışma, dargınların barışması ve yardımlaşma gibi sosyal işlevler de her iki bayramın vazgeçilmez birer parçası olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte, bu iki bayram arasında önemli farklılıklar da mevcuttur. En temel ayrım, bayramların takvimdeki yerinden kaynaklanmaktadır. Nevruz, güneşin hareketlerine bağlı sabit bir tarih olan 21 Mart'ta kutlanan bir doğa bayramı kimliğini korurken; Maslenitsa, Ortodoks Hristiyanlık takvimine entegre edilmiş ve tarihi Paskalya'ya göre değişen, Büyük Perhiz (Velikiy Post) dönemiyle ilişkilendirilmiş bir yapıya sahiptir. Bu durum, Maslenitsa'nın zamanla dini bir çerçeveye oturtulduğunu, Nevruz'un ise İslami motifler eklenmesine rağmen özündeki evrensel doğa bayramı niteliğini daha güçlü bir şekilde muhafaza ettiğini göstermektedir. Ayrıca, Nevruz'un sembolizmi daha çok toprağın uyanışı ve "Semeni" gibi filizlenen bitkilerle ifade edilirken, Maslenitsa'nın merkezinde kışın kendisini temsil eden kuklanın yakılması yer almaktadır. Bu durum, bir yanda doğanın canlanışına odaklanan bir kutlama, diğer yanda ise kışın ve olumsuzlukların sembolik olarak yok edilmesine odaklanan bir arınma ritüeli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Nevruz ve Maslenitsa, farklı kültürel kodlar ve tarihsel yollarla geliŐmiŐ olsalar da insanlığın doğayla kurduğu kadim iliŐkinin, mevsimsel döngülere yüklediği anlamların ve toplumsal birliği pekiŐtirme arzusunun güçlü birer ifadesidir. Bu bayramlar, küreselleŐen dünyada kültürel kimliklerin korunması ve nesiller arası aktarımın sağlanması açısından paha biçilmez birer miras niteliğindedir. Her iki gelenek de modern yaŐamın getirdiği deđiŐimlere rağmen varlıklarını sürdürerek, geçmiŐle gelecek arasında köprü kurmaya devam etmektedir. Bu iki bayramın karşılaştırmalı olarak incelenmesi, farklı toplumların benzer doğal olaylara ne denli zengin ve çeşitli kültürel yanıtlar üretebildiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Alyılmaz, Semra. "Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, No. 7, 2009, ss. 30-54.
- Artun, Erman. "Türk Halk Kültüründe Nevruz." *Uluslararası Nevruz Sempozyumu*, Kazakistan 1999, ss. 1-7.
- Kıldıroğlu, Mehmet. "Geçmişten Günümüze Türklerde Nevruz." *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25, 2020, ss. 315-338.
- Rukovişnikov, Y. S. "Maslenitsa i ee znaçenie v sovremennoy prazdničnoy kulture sibiryakov (na primere Krasnoyarskogo kraya)." *Kultura i Tsivilizatsiya* 7, No. 6A, 2017, ss. 98-303.
- Ryabkov, V. M. "Maslenitsa v istoriografii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti." Publishing House "Sreda", 2020.
- Suiçer, Mehtap ve Tuğba Gökbayır. "Slav ve Türk Dünyasında Bahar Bayramlarının Ortak Motifleri: Maslenitsa ve Nevruz." *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi/International Journal of Turkic Dialects* 8, No. 2, 2024, ss. 377-389.
- Şakar, Reşat. "Rus Kültüründe Maslenitsa Bayramı ve Türk Kültüründeki Nevruz Bayramı ile Benzerlikleri ve Farklılıkları Üzerine Bir Değerlendirme." *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü*, Ed. Reşat Şakar, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 203-224.
- Şengül, Abdullah. "Türk Kültüründe Nevruz: Mete Han'dan Atatürk'e." *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, No. 3, 2006, ss. 235-244.
- Şengül, Abdullah. "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları." *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* 26, 2008, ss. 61-73.
- Rezvantseva, T. G. *Russkiye natsionalniye prazdniki*. İrkutsk: İzdatelstva BGUEP, 2014.
- Taşkesenligil, Muhammed. "Gelenekler Bağlamında Rus Kültüründe Bayramlar." *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü*, ed. Reşat Şakar, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020, ss. 187-202.